

Broj 92/93 * Godina XI * maj - juni / svibanj - lipanj 2010.

GLASNIK

ISSN 1840-0310

Održana godišnja Skupština P/GKFBiH

Sekcija obnovljivih izvora energije

Nove aktivnosti

Informativno, stručno i korisno predstavljanje gospodarstva

U Mostaru je od 13. do 17. travnja 2010. godine održan XIII međunarodni sajam gospodarstva

Na izložbenom prostoru od 30.000 četvornih metara predstavilo se preko 800 izlagača iz 30 zemalja, a posjetilo ga je više od 50.000 posjetitelja. Sajam je općeg karaktera i predstavljene su sve grane industrije od građevinske, drvne, metalske, autoindustrije, prehrambene, industrije visokih tehnologija, telekomunikacija i sl.

Opću sajamsku izložbu pratile su i tradicionalne podsajamske manifestacije: II sajam turizma - međunarodni dani turizma, VIII sajam vina, te VI sajam knjige, od ove godine proširen za grafičku industriju.

Tijekom pet dana sajmovanja održano je niz značajnih konferencija, stručnih skupova, sastanaka gospodarskih asocijacija iz oblasti poduzetništva i obrta.

Održana je i regionalna konferencija o izgradnji koridora VC i prikazani novi trendovi u grafičkoj industriji. Predstavila se i italijanska regija Abruzzo, kao preteča nastupa Italije kao zemlje partnera na narednom sajmu u Mostaru, što je ovom prilikom i potvrđeno.

Na Mostarskom sajmu predstavljeno je i gospodarstvo Republike Srbije kao zemlje partnera.

Izaslanstvo Virovitičko-Podravske županije na XIII međunarodnom sajmu gospodarstva Mostar 2010.

Tom prigodom P/GK Federacije BiH i privredne komore Užica, Valjeva i Sremske Mitrovice organizirale su gospodarske susrete firmi članica naše i srbijanskih komora. Robna razmjena između BiH i Republike Srbije u protekloj godini bila je u izvozu 371 milijun KM, a u uvozu 450 milijuna KM. Kako je regija mjesto našeg najvećeg izvoza, gdje smo najkonkurentniji, zaključeno je da je potrebno pojačati napore na unapređenju robne razmjene i bilateralne suradnje, te je dogovorena uzvratna posjeta članica naše komore u regije Užica, Valjeva i Sremske Mitrovice.

Županijska komora Koprivnice, kao nositelj organizacije zajedničkog nastupa hrvatskih firmi, organizirala je izložbu s komorama Virovitice i Siska, a sa kojima P/GKFBiH ima zaključene sporazume o suradnji i nastupu na sajmovima koji se organiziraju u svojim regijama.

Željana BEVANDA

zeljana.bevanda@yahoo.com

Usvojena godišnja dokumenta

Godišnja Skupština Privredne/Gospodarske komore Federacije Bosne i Hercegovine održana je 08. 06. 2010. godine u Sarajevu u sjedištu Komore. Pored zastupnika, prisustvovali su i predstavnici ministarstva u Vladi FBiH Krunoslav Jolić, savjetnik ministra finansija FBiH, Esad Osmanbegović, sekretar Ministarstva prometa i komunikacija, te Marinko Bošnjak, pomoćnik federalnog ministra za industriju

Na sjednici su razmatrani i usvojeni Izvještaji o radu Komore u poslovnoj 2009. godini, te godišnji Program rada i Finansijski plan za 2010. godinu.

S obzirom na to da je Privredna komora FBiH bila suorganizator stručno-naučnog skupa pod nazivom "Stanje privrede i mjere ekonomske politike u 2010. godini", u martu ove godine, na kojoj su utvrđene i mjere za prevazilaženje ekonomske krize, na ovoj Skupštini su prezentirane te mjere.

Evidentni znaci oporavka FBiH prvenstveno se ogledaju u rastu industrijske proizvodnje i izvoza na šta ukazuju i statistički podaci, utvrdili su predsjednik i potpredsjednik P/GKFBiH Avdo Rapa i Jago Lasić, uz napomenu da još nije dostignut nivo iz 2008. godine, te da očekuju da će se pozitivni trendovi nastaviti i u narednim mjesecima.

- Položaj privrede se može poboljšati jedino boljim ambijentom, boljim komunikacijama i

stabilnom razvojnom ekonomskom politikom - istakao je Lasić.

Dodao je da BiH ima mnoge prednosti za strana ulaganja u odnosu na ostale zemlje, kao što su niska cijena rada, relativno niski porezi na dohodak i dobit, te jeftina energija. Napomenuo je i da politička i poslovna nesigurnost odbijaju investitore, te da ni u jednoj zemlji bez investicija nema nove proizvodnje, stvaranja nove vrijednosti i otvaranja radnih mjesta.

Predsjednik P/GKFBiH Avdo Rapa je kazao da je nužno aktivirati projekte koji će angažirati domaće kapacitete stručno i kadrovski i tako obezbijediti prihode za budžete uz svodenje javne potrošnje u realne okvire. što se tiče sektorskih politika, kako je rečeno na skupu, P/GKFBiH je bila aktivna u oblastima metalne i elektro industrije, saobraćaja, šumarstva, te u pripremi i donošenju zakona, propisa i instrumenata kojima se uređuje ekonomski položaj privrednih subjekata, a angažirana je i na projektima Evropske unije.

Pored godišnjih dokumenata, Skupština je usvojila i odluku o raspisivanju izbora za organe i članove organa u komorama u FBiH.

Amela KEČO

Nove aktivnosti

Na nedavno održanim sjednicama Sekcije obnovljivih izvora energije Privredne/ Gospodarske komore Federacije Bosne i Hercegovine, Odbor Sekcije predložio je inicijative o pokretanju novih aktivnosti Sekcije, koje za cilj imaju promociju obnovljive energije, razvoj prateće industrije i drugih djelatnosti, te unapređenje uvjeta za razvoj i primjenu novih tehnologija i otvaranje radnih mjesta

Klasteri proizvođača opreme

S obzirom na to da u državi više ne postoje velike firme u elektro i metaloprerađivačkoj industriji, sa kadrovskom i organizacionom formom za razvoj proizvoda, to bi se razvoj ovih proizvoda mogao realizirati kroz akademsku zajednicu i klusterski sistem domaćih malih i srednjih proizvodnih firmi koje zadovolje kriterije kvaliteta proizvodnje. U tom pravcu, usvojen je prijedlog o organiziranju klastera proizvođača opreme za obnovljive izvore energije. Nakon definiranja forme i oblika klastera, realizirao bi se u okviru kvalifikovanih proizvođača u BiH uz neposrednu pomoć akademske zajednice. Nakon uvezivanja u okvirima BiH, planira se

pristupiti i internacionalizaciji u okviru regiona, pa i šire, odnosno ono što se ne bi moglo proizvesti na nivou BiH, realiziralo bi se kroz saradnju najprije u okruženju.

Sekcija je usvojila Akcioni plan realizacije, imajući u vidu činjenicu da prema iskustvima drugih proces realizacije klasterizacije traje tri do pet godina. Ovaj način uvezivanja i proizvodnog organizovanja zacrtan je i u studiji razvoja industrije Federacije BiH, a i studiji razvoja malog i srednjeg poduzetništva u FBiH.

Zbog neophodne koordinacije aktivnosti sa nadležnim ministarstvom u realizaciji aktivnosti iz akcionog programa, u radni tim za klasterizaciju

u okviru Sekcije delegirani su i predstavnici Federalnog ministarstva energije, rudarstva i industrije i Federalnog ministarstva razvoja, poduzetništva i obrta.

Isto tako, dokument pod nazivom „Inicijativa o formiranju klastera – audit za kadrove iz akademske zajednice“ dostavljen je na adrese relevantnih institucija u BiH.

Finansijska podrška za ovu inicijativu osigurala bi se preko fondova EU, odgovarajućih entitetskih ministarstava, te budućih proizvođača opreme.

Uredba o korištenju OIEiK

U Sarajevu je 1. februara, u organizaciji FMERI, održan Okrugli sto čija je tema bila Prednacrt uredbe o korištenju obnovljivih izvora energije i kogeneracije, a na kojem su aktivno učestvovali i članovi Odbora Sekcije.

Nakon pojedinačnih diskusija na Okruglom stolu, Odbor Sekcije OIE održao je sastanak i objedinio stavove vezane za sugestije i dopune Uredbe, uz napomene:

- Uredba, prije svega, mora omogućiti održivost u tehničkom, finansijskom i pravnom smislu projekata obnovljivih izvora energije;
- period donošenja i stavljanja na snagu Uredbe treba biti maksimalno skraćen;
- uzeti u obzir činjenicu da su naši potencijali obnovljivih izvora značajni, ali da nisu dovoljno i kvalitetno istraženi i da u energetske smislu predstavljaju stanoviti prosjek u odnosu na one sa kojima se možemo uspoređivati;
- Uredba bi trebala omogućiti konkurentnost ovih projekata radi intenziviranja ulaganja u razvoj privrede BiH;

- neophodno je sačiniti hodiogram procedura i obrazaca u postupku obezbjeđenja dozvola i saglasnosti, te njihovo maksimalno moguće pojednostavljenje;

- pravna regulativa iz obnovljivih izvora energije je dinamična i neprestano se razvija (u odnosu na druge sektore), pa se sugeriše uspostavljanje posebnog stručnog tima za analize i praćenje primjene, harmonizaciju sa drugim propisima kod nas i u EU.

Uz finalni prijedlog teksta Uredbe upućen Ministarstvu, u prilogu je dostavljena i Analiza tarifnih koeficijenata, koja je služila kao osnova za prijedloge i kriterije, a činili su je kriteriji i zakonski okviri iz zemalja članica EU i zemalja kandidatkinja. Također, osnovu je činila i potreba da u investicionom ciklusu direktnih stranih ulaganja budemo konkurentni zemljama iz okruženja (Hrvatska, Srbija, Bugarska i Rumunija).

Odbor Sekcije je istakao da u procesu implementacije Uredba kao prvi zakonski akt iz ove oblasti bude cjelovit, razumljiv i jasan, odnosno transparentan i provediv u realizaciji projekata obnovljivih izvora energije, to jest da ona omogući i osigura najjednostavnije puteve do investicija i bude osnova za donošenje posebnog zakona o obnovljivim izvorima energije i potrebnih podzakonskih akata koji omogućuju njegovu provedivost.

Članovi Sekcije učestvovali su i u radu Energetskog foruma, koji je održan 18. marta u Sarajevu, kao i radionici o planu implementacije Direktive EU o obnovljivim izvorima energije u BiH.

Lejla SADIKOVIĆ

l.sadikovic@kfbih.com

GLASNIK Privredna / Gospodarska komora Federacije Bosne i Hercegovine List izlazi mjesečno Godina XI Broj 92/93 maj - juni / svibanj - lipanj 2010. GLASNIK uređuje Redakcijski kolegij: Željana Bevanda, glavni urednik, Amela Kečo, odgovorni urednik, Članovi: Mira Idrizović, Šemsa Alimanović, Ljubo Dadić	i Meliha Velić, sekretar Redakcije. Adresa: Privredna / Gospodarska komora FBiH - za Glasnik - 71000 Sarajevo Branislava Đurđeva 10/IV Kontakt osoba: Meliha Velić Telefon: 033/566-300 E-mail: m.velic@kfbih.com Telefoni: 033/566-222 (centrala) 033/217-782 Faks: 033/217-783 www.kfbih.com	Izdavač: "Privredna štampa" d.o.o. Sarajevo Općinski sud Sarajevo UF/1-2219/05, RB 1-3018 Identifikacioni broj 4200088140005 Identifikacioni broj PDV 200088140005 DTP: "Privredna štampa" Štampa: RIMI Graf, Sarajevo, Kotromanića 48 Besplatan primjerak
--	---	---

Uređenje zakonom ne uredbom

Oblast šumarstva nije moguće urediti Uredbom nego isključivo Zakonom i njegovom primjenom

Ovako su reagovali članovi Grupacije šumarstva i drvne industrije na sastanku, koji je održan 19. 05. 2010. godine u Privrednoj/Gospodarskoj komori Federacije Bosne i Hercegovine, ukazavši na potrebu za što hitnijim donošenjem Zakona o šumama Federacije BiH koji će regulisati oblast šumarstva. Veliki su problemi u pomenutom sektoru zbog neprovođenja Zakona. Traži se da novi zakon ne povrijedi principe lokalne samouprave, zbog čega je pao i prethodni. Nacrt zakona o šumama nać i će se na dnevnom redu narednih sjednica Vlade FBiH. U tom slučaju Zakon bi mogao biti upućen u parlamentarnu proceduru u šestom mjesecu imajući u vidu da Uredba važi do 30. 06. 2010. godine.

Analizirana je i Izmjena i dopuna Odluke Vlade FBiH o načinu prodaje šumskih drvnih sortimenata i minimalnih cijena sirovine – oblovine, što je upitna ustavnost Odluke zbog toga što je u pojedinim

segmentima u suprotnosti sa principima lokalne samouprave.

Pozitivno u ovoj Odluci je to što će sirovina svim zainteresiranim poduzećima prerade drveta biti dostupna u svim kantonima FBiH, ali stav je članica da je kasno došla. Prodaja sirovine na licitacijama (ukupno 20%) bit će više dostupna trgovcima nego prerađivačima drveta i traže da se i za ovaj način prodaje da prednost prerađivačima, odnosno da se naprave kriteriji. Mišljenja su da se može prodati sav višak sirovine.

Grupacija je raspravljala o sredstvima koja se prikupljaju za opće korisne funkcije šuma (OKFŠ). Ne-transparentnost u trošenju tih sredstava umnogome zaustavlja revitalizaciju šuma, šumskog zemljišta, šumsko-uzgojne radove i dr. Svjedoci smo da se nenamjenski troše ova sredstva. Apeliramo ministarstvima nadležnim za ovu oblast da se napravi analiza utroška sredstava i da se ubuduće vraćaju šumarstvima, odnosno njihovoj namjeni zašto su i ubirana.

Šemsa ALIMANOVIĆ
s.alimanovic@kfbih.com

Važnost klimatskih promjena predstavljena privrednicima

Da bi se privrednim subjektima ukazalo na značaj Prvog nacionalnog izvještaja za BiH, u skladu sa UN konvencijom o klimatskim promjenama (INC), koordinator tima za izradu izvještaja prof. dr. Borislav Jakšić i vođe timova profesori Martin Tajs, Aleksandar Knežević i Petar Gvero, u suradnji sa Privrednom / Gospodarskom komorom Federacije Bosne i Hercegovine, održali su prezentaciju 19. 05. 2010. godine.

INC BiH predstavlja faktografski pregled i dijagnostičku sliku BiH sa klimatskim promjenama i kao takav je značajan dokument kako na makro tako i na mikronivou. Poštujući međunarodne standarde, na izvještaju je radilo 50 domaćih eksperata iz 14 relevantnih oblasti u organizaciji UNDP-a BiH i finansijska sredstva GEF-a. Nadležna državna institucija za izradu ovog izvještaja bilo je Ministarstvo za prostorno uređenje, građevinarstvo i ekologiju Republike Srpske.

Na održanoj prezentaciji predstavnici iz oblasti energetike, rudnika, ekologije, meteorološkog za-

voda FBiH i Ministarstva za zaštitu okoliša FBiH podsjetili su se na međunarodni okvir, istorijat i nužnost adaptacije klimatskim promjenama, kao i njihovog ublažavanja. Tada je i zaključeno da su klimatske promjene uzrokovane ljudskim faktorom i da se kao takve mogu ublažiti ili spriječiti odgovarajućim djelovanjem.

Neophodno je prilagoditi privredu i način života izmijenjenim klimatskim uslovima istakao je prof. dr. Borislav Jakšić, a u razgovoru sa privrednicima zaključeno je da je usvajanje INC-a šansa za njihov prosperitet, te da bi se prilikom izrade svojih poslovnih planova trebale iskoristiti prognoze u vezi sa klimatskim promjenama, kao i pristup međunarodnim fondovima za razvoj i unapređenje postojećih i novih poslovnih ideja.

INC je urađen u skladu sa uputstvima iz okvirne UN konvencije o klimatskim promjenama (UNFCCC) čija je potpisnica i BiH od 2000. godine.

Š. ALIMANOVIĆ

Uslovi za nesmetan izvoz hrane

Vijeće ministara Bosne i Hercegovine je na osnovu Zakona o hrani ("Službeni glasnik BiH", broj 50/04), a na prijedlog Agencije za sigurnost hrane BiH, donijelo Pravilnik o oznakama originalnosti i oznakama geografskog porijekla hrane i Pravilnik o oznakama tradicionalnog ugleda hrane ("Službeni glasnik BiH", broj 27/10) kojim se detaljno propisuju procedure zaštite oznaka originalnosti, oznaka geografskog porijekla, oznaka tradicionalnog ugleda hrane

Navedeni pravilnici su usklađeni sa legislativom Evropske unije i Sporazumom o stabilizaciji i pridruživanju kojim se BiH obavezala (član 31. SSP) o ispunjavanju obaveza iz oblasti zaštite geografskih oznaka.

Pravilnici se primjenjuju na sve prehrambene proizvode namijenjene ljudskoj ishrani, osim na vino, vinski ocat i jaka alkoholna pića, koji su uređeni posebnim propisima.

EU je legislativom iz 2006. godine omogućila i poljoprivrednicima iz zemalja van EU da kod njenih organa pokrenu postupak zaštite svojih poljoprivredno-prehrambenih proizvoda koji imaju posebna svojstva. Na taj način se tim proizvodima omogućava pristup višemilijunskom tržištu potrošača. Kao preduslov za pokretanje postupka zaštite kod organa EU potrebna je pret-

hodna zaštita oznaka u matičnoj zemlji po nacionalnoj legislativi, koja je usklađena sa legislativom EU.

S obzirom na to da se ova oblast u BiH uređuje prvi put, potrebno je prvo pristupiti proceduri registracije oznaka u BiH, zatim u zemljama EU.

Nakon registracije prehrambenih proizvoda na osnovu Pravilnika o oznakama originalnosti i oznakama geografskog porijekla hrane i Pravilnika o oznakama tradicionalnog ugleda hrane, ti proizvodi će biti promovisani na domaćem i međunarodnom tržištu.

Kao jedna od prvih obaveza je potreba za bazom podataka prehrambenih proizvoda za ljudsku ishranu za koje se smatra da imaju posebne karakteristike proistekle iz fizičkih, hemijskih i organoleptičkih osobina, načina proizvodnje i prerade, te podneblja iz kojih dolaze.

Agencija za sigurnost hrane će izraditi Vodič za registraciju oznaka, koji će na jedinstven i prihvatljiv način dati potrebne informacije o registraciji oznake originalnosti, geografskog porijekla i tradicionalnog ugleda hrane.

Mirsada MEŠANOVIĆ
m.mesanovic@kfbih.com

Formiran Tim za mljekarstvo

Pri Federalnom ministarstvu poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva osnovan je Tim za mljekarstvo, kao stručno tijelo kojeg, uz predstavnike Ministarstva, sačinjavaju predstavnici proizvođača i prerađivača mlijeka. Tim je osnovan s ciljem praćenja stanja u toj oblasti, te traženja i predlaganja odgovarajućih rješenja za poboljšanje stanja u mljekarstvu.

Tim za mljekarstvo broji 14 članova. Usvojen je Poslovnik o radu, izabrana su tijela unutar Tima, čime je omogućeno njegovo puno djelovanje.

Veliki značaj Tima za mljekarstvo je i taj što na jednom mjestu okuplja i proizvođače i

prerađivače mlijeka. Stoga je Ministarstvo i iniciralo njegovo osnivanje i daje apsolutnu potporu svim članovima u iznalaženju najboljih rješenja u oblasti mljekarstva.

Ministarstvo poziva domaće poljoprivrednike da nastave raditi na ovakvom i sličnom organiziranju, ali i na okrupnjavanju strukovnih organizacija koje će biti istinski partner Ministarstva u daljnjem razvoju i unapređenju domaće poljoprivrede i svim reformskim procesima koji BiH očekuju na putu u Evropsku uniju.

Novi pristupi dizajniranju organizacije upotrebom ICT tehnologije

Sagledavajući različite primjere dizajniranja organizacije u preduzeću, moguće je formulisati dvije osnovne skupine: tradicionalnu ili birokratsku, koju karakterišu strogo utvrđena pravila i usko definirani zadaci, te organski tip dizajniranja organizacije, odnosno prilagodljiva organizacijska struktura. Ovisno od vrste posla kojom se bavi preduzeće, oba pristupa imaju svoje prednosti i nedostatke. S obzirom na prirodu posla kojim se bavi građevinsko preduzeće i njegovu dinamičnost i fleksibilnost, koju svakodnevno zahtijeva tržište, može se zaključiti da je adekvatniji pristup onaj koji je pretežno organska organizacijska struktura, sa nekim elementima birokratskog pristupa

Velika je raznolikost u pristupima dizajniranju organizacije, a apriori je teško reći koji je način organizacije bolji. Savremeni pristup dizajniranju organizacije je usmjeren na decentralizaciju, fleksibilnost i inovativnost, timski rad, informatizaciju, prilagođavanje promjenama, u smislu provođenja organizacijskih promjena itd.

U vezi sa novom nadolazećom organizacijom, koja je usmjerena na informatiku i znanje, neophodno bi bilo pomenuti i činjenicu da je Evropska unija donijela strategiju za ostvarivanje društva utemeljenog na znanju, koje će naslijediti današnje informatičko društvo.

Po ovoj strategiji evropsko društvo će u 2010. godini biti otvoreno, transparentno i široko dostupno društvu znanja. Općenito, prihvaćen je stav da primjena ICT može doprinijeti povećanju produktivnosti, bržoj akumulaciji, širenju i međusobnoj razmjeni znanja, što je za razvoj građevinarstva od značaja.

U građevinarstvu je pet ključnih područja u kojima je ICT najpotrebnija. To su: upravljanje znanjem, upravljanje pravnim i ugovornim aspektima, upravljanje kvalitetom i izvodenjem, upravljanje životnim ciklusom građevinskog projekta i upravljanje ljudskim resursima. Primjena ICT u upravljanju znanjem podrazumijeva kontinuirani profesionalni razvoj, pristup relevantnim

informacijama i znanju tokom realizacije građevinskog projekta, korištenje pozitivnih iskustava drugih i sl.

Upravljanje pravnim i ugovornim aspektima primjenom ICT u građevinarstvu podrazumijeva procjenu pravnih posljedica uvođenja ICT rješenja u tradicionalnu praksu, te prilagođavanje pravnog okvira, prihvatanje pravne odgovornosti za sve ICT transakcije. Značaj ICT u upravljanju

kvalitetom i izvodenjem ogleda se u sljedećem: unapređenje procesa donošenja odluka za izbor najpovoljnije opcije, usavršavanje metoda procjena, razvoj sistema i alata podrške izvodenju, poboljšanje postupaka nadzora i mjerenja napredovanja projekta i izvodenja radova, usvajanje visokih standarda zaštite okoliša, sigurnosti radnika itd.

Upravljanje životnim ciklusom projekta - treba omogućiti uspješno upravljanje projektom svih faza projekta: poboljšanje komunikacije i međusobne suradnje, integracija unutar i između preduzeća itd.

ICT u upravljanju ljudskim resursima treba promijeniti odnos građevinarstva prema ICT otklanjanjem organizacijskih i vlastitih barijera za prihvaćanje ICT, podržavanjem globalne dostupnosti, fleksibilnosti i izjednačavanjem poslovnih prilika za sve, anticipiranjem očekivanja novih generacija.

Građevinska preduzeća u BiH, pa i regionu, još uvijek nisu sklona upotrebi ICT rješenja u radu, barem ne u mjeri u kojoj bi to trebalo da bude, po evropskim standardima i očekivanjima.

Kada je u pitanju tržište BiH, prisutne su brojne prepreke za usvajanje ICT rješenja u građevinarstvu. BiH je, nakon rata, prošla kroz tranziciju cjelokupnog sistema, pa i ekonomskog,

u sklopu koga je i novi koncept i usmjerenje građevinskih preduzeća. Pored svih otežavajućih okolnosti, koje stvaraju finansijska sredstva potrebna za ulaganje u ICT, nije utvrđeno u kojoj mjeri je uspostavljena tranzicija mišljenja i svijesti privrednika u BiH, koja je neophodna za postizanje rezultata. Značajan je broj i preduzeća naslijeđenih iz bivšeg sistema, kada je upotreba ovih tehnologija bila na jako niskom nivou, gotovo beznačajnom. Menadžment ovakvih tipova organizacije, uglavnom, je starije starosne dobi i pruža snažan otpor za bilo kakve nove pristupe u radu. Struktura i profil menadžmenta novoosnovanih preduzeća su šaroliki. Značajan je broj vlasnika građevinskih preduzeća koja nemaju adekvatan stepen obrazovanja ili njihov obrazovni tok nije bio građevinskog (inžinjerско-architektonskog) usmjerenja. Period od četiri godine rata je usporio privredu općenito, a sa aspekta praćenja razvoja ICT i educiranja za njihovo korištenje u potpunosti. Danas, ICT je, uglavnom, dostupna privrednicima. Akcent treba staviti na edukaciju u tom smjeru i finansijska ulaganja u nove tehnologije, te širenje svijesti o mogućnostima unapređenja rada uz upotrebu ICT. Profit i ušteda troškova, uz postizanje efikasnosti u radu, je koncept organizacije uz upotrebu ICT, koji treba na adekvatan način približiti bh. građevinarima.

U izvještaju Evropske komisije o korištenju ICT i e-poslovanja među građevinskim poduzetnicima EU naglašena su tri značajna segmenta primjene ICT u građevinarstvu: e-nabava, web stranica projekta i 3D tehnologija (trodimenzionalno projektovanje u građevinarstvu). Ovdje se, takođe, ističe da su nositelji razvoja ICT u građevinarstvu velika preduzeća, jer imaju finansijska sredstva, ljudski i ICT potencijal, te javni sektor, kao glavni kupac građevinskih proizvoda, zatim pokretač razvojne politike. U odnosu na zemlje EU, BiH zaostaje u primjeni ICT rješenja u vlastitom radu i organizaciji preduzeća. Kako bi se unaprijedila i proširila upotreba ICT u domaćem građevinarstvu, neophodno je: poduzimanje napora u poboljšanje informatičkog obrazovanja kroz organizovani, institucionalni sistem obrazovanja na građevinskim fakultetima i školama, prisustvo građevinara na međunarodnim skupovima i praćenje literature, zapošljavanje mladih kadrova, koji nisu opterećeni klasičnim načinom rada, te sudjelovanje u razvojno-istraživačkim projektima i investiranjem u ICT.

Primjena savremene informatičke tehnologije trebala bi biti prisutna u cjelokupnoj organizaciji preduzeća, kroz sve segmente poslovanja. Svaki jednostran pogled menadžmenta sa aspekta uvođenja ICT i zasnivanje organizacije na ovom principu bi bio pogrešan. Ovakav pristup dizajniranju organizacije može biti glavni izvor konkurentnosti građevinskog preduzeća.

Dženana AVDIĆ
dj.avdic@kfbih.com

Razgovarala: Amela
KEČO, dipl. pravnik
a.keco@kfbih.com

Predstavljamo

Bobita Co d.o.o. Čitluk

Kulinarski specijaliteti i pića su ritual u kojem se tradicionalno uživa na našim prostorima. Dobro raspoloženje, ili obratno, često biva začinjeno čašicom dobrog pića. Može se družiti i bez alkohola, ali ne može mu se poreći opuštajuće djelovanje. Kultura uživanja u plemenitim kapljicama nije nastala jučer, niti ima dijela svijeta koji ne nudi svoja tradicionalna i zanimljiva pića. Istorija pića je duga koliko i civilizacija. Svako podneblje s ponosom predstavlja svoj specijalitet - Francuzi su svijetu podarili konjak, Škoti viski, Rusi votku, a kod nas svaki kraj ima svoju rakiju, te sjajno domaće vino, a neka od njih su karakteristična za Hercegovinu

Spoj kvalitetnih, vrhunskih alkoholnih pića nalazimo u proizvodnom asortimanu kompanije koja je izrasla u najvećeg proizvođača jakih alkoholnih i bezalkoholnih pića u Bosni i Hercegovini. Predstavljamo Bobitu Co d.o.o. Čitluk, a naš sagovornik je Zdravka Martinović, direktorica.

Bobita je na tržištu BiH kao i tržištu zemalja regiona prisutna duže od dvije decenije. Put izgradnje kompanije sigurno je bio dug i težak. Kao osoba koja ste od samog početka rada u kompaniji, kako danas vidite Bobitu?

- Bobita Čitluk je danas lider u proizvodnji jakih alkoholnih pića na tržištu BiH. Put je bio dug, težak, ali su predanim radom ostvareni zavidni rezultati. U razdoblju kad brojne tvrtke pogođene globalnom recesijom gase svoje pogone, smanjuju proizvodnju, ili preko noći otpuštaju radnike, naši pogoni za proizvodnju alkoholnih i bezalkoholnih pića rade u tri smjene.

Bobita je vodeća kompanija u BiH u proizvodnji asortimana jakih alkoholnih pića kao što su domaće i Brandy, Vodka Romana, Bob Dry Gin, šljivovica, William's, Travarica, Pelinkovac i dr. Ekskluzivni je distributer velikog i raznovrsnog asortimana stranih proizvoda. Ipak, na šta ste najviše ponosni?

- Bobita je dio opće zajednice, a zajednica je pogođena krizom. Dakle, kriza se osjeti i u našoj firmi i uglavnom se očituje kroz lošiju naplatu potraživanja, gdje kupci, također pogođeni krizom, traže dulje rokove plaćanja, veće rabate...

Da li ste zadovoljni sadašnjim pozicioniranjem na tržištu, s obzirom na konkurenciju, često nelojalnu?

- Za razliku od nekih ranijih godina, nema patvorenja robe, ako i ima „crnog tržišta“, svedeno je na minimum. Naši proizvodi su izvrsno pozicionirani na tržištu, te u analizama koje provodimo zauzimamo značajan procenat market share.

Da li, po vašem mišljenju, država može objektivno pružiti kvalitetniju potporu domaćim proizvođačima?

- Apsolutno, uvijek ima mjesta za kvalitetniju pomoć od države. Nažalost, proizvodnja je niskoakumulativna grana gospodarstva, ali, dugoročno, jedina koja ima budućnost i koja bi trebala biti stimulirana od države, bilo kroz pomoć pri dobivanju povoljnijih sredstava ili kroz neke načine zaštite domaće proizvodnje od uvoza.

Je li se u Bobiti osjetila težina krizne recesijske 2009. godine?

- Bobita je dio šireg okruženja i kriza se, naravno, odrazila i na nas. Najveći problem jeste smanjena naplata potraživanja, dulji rokovi, a sve uzrokovano padom opće potrošnje.

Uprkos svemu, imate li optimistične planove?

- Biti liderom u svojoj grani industrije nosi stalni poticaj za nova ulaganja. U tom smislu i naša tvrtka ulaže ogromne napore u iznalaženju novih poslova, u proširenju proizvodnih kapaciteta. Tako smo sredinom svibnja pustili u rad novu liniju za pro-

izvodnju soka Limona, u fazi instaliranja je i nova linija za proizvodnju sirupa čije puštanje planiramo za kraj lipnja. Obje ove investicije su vrijedne više od milijun KM. Također, pripremamo infrastrukturu za proizvodnju sokova u PET ambalažu, što je projekat vrijedan četiri milijuna KM.

Bobita je očito pozitivan primjer uspjeha. Sa stanovišta iskusnogprivrednika, smatrate li da postoji mogućnost skorije ekonomske stabilizacije, barem na nivou BiH?

- Uz zajedničke napore svih struktura u državi, zakonske regulative kroz zaštitu domaćeg proizvođača, banaka u pogledu povoljnijeg finansijskog praćenja i uz napor naših gospodarstvenika da sa svim svojim znanjem i htijenjem daju sebe u posao, uspjeha mora biti.

Recite nam, biste li još nešto htjeli dodati?

- Pa možda samo da se još pohvalno osvrnem na rad Gospodarske komore, za koju mislim da je svi neopravdano zapostavljamo, a uvijek je bila na dispoziciji gospodarstvu u najvećoj mogućoj mjeri.

Zdravka Martinović

Priznanja

Most partnerstva i prijateljstva

Agencija "MEDIA INVENT" iz Novog Sada već sedam godina je organizator izbora najboljih privrednika i kolektiva, u okviru regionalne akcije "PARTNERI I PRIJATELJI". Kao suorganizator ove, već tradicionalne manifestacije su privredne komore zemalja Balkana, među kojima od samog početka učestvuje i Privredna / Gospodarska komora Federacije BiH.

Sam naziv manifestacije ukazuje na to da cilj nije samo dodijeliti priznanja već je to i prilika za okupljanje privrednika, razmjenu iskustava i druženje.

Priznanja iz Bosne i Hercegovine dobili su Fabrika duhana Sarajevo, Aluminij Mostar, FEAL d.o.o. široki Brijeg, Bekto precisa d.o.o. Goražde, Ener-

govinvest d.d. Sarajevo, radio M, a kao pojedinci rah. Šefik Lojo, Mijo Brajković, Jozo Bogdan, bivši ambasador Republike Hrvatske u BiH Josip Vrbošić i mnogi drugi, za doprinos u povezivanju ljudi i tržišta i svakako afirmaciji evropskih vrijednosti i standarda.

Ovogodišnja manifestacija "PARTNERI I PRIJATELJI" održana je u Novom Sadu. Prisustvovali su predstavnici privrednih komora zemalja sa područja bivše Jugoslavije.

Ispred P/GKFBiH prisustvovao je predsjednik Avdo Rapa, koji je za dosadašnji doprinos u aktivnostima na ovom projektu dobio posebno priznanje MEDIA INVENTA.

A. K.

Žigovi i brendovi - identitet države

Globalizacijska kretanja potvrdila su značaj inovacija kao osnovnog pokretača privrednog razvoja. Broj prijavljenih pronalazaka u svijetu u stalnom je porastu, tako da je zaštita intelektualnih prava među osnovnim pitanjima svake države koja se opredijelila za privredu temeljenu na znanju. Ovo bi se trebalo odnositi i na Bosnu i Hercegovinu kojoj predstoji usklađivanje s uslovima tržišta Evropske unije. Na složenom putu približavanja EU, Svjetskoj trgovinskoj organizaciji i drugim međunarodnim institucijama, BiH mora proći fazu usuglašavanja s međunarodnim standardima i zakonima, posebno onim vezanim uz uslove koji proizilaze iz potpisanog Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju EU

Savremeni trendovi nikako ne znače zanemarivanje onih proizvoda koji se desetljećima proizvode na našem području. Naprotiv, autohtoni proizvodi bi trebali biti osnova identiteta BiH u Evropi i svijetu.

Činjenica je da nijedan proizvod ne postoji nezavisno, tako da apsolutna zaštita ekskluzivnosti nije moguća, i nije cilj. Cilj je garancija kvaliteta - da se zna da je onaj koji kupi npr. vlašićki sir, kupio sir standardizovanog kvaliteta, od određene vrste mlijeka, pripremljen posebnom tehnikom.

Savremeni svijet danas važnost daje brendu.

Međutim, za razliku od žiga, brend nije zakonski termin. Pod brendom se najčešće podrazumijevaju poznati žigovi koji imaju dobru reputaciju i predstavljaju cjelokupan imidž preduzeća ili organizacije - žig, ali i dizajn njegovih proizvoda, načina na koji se reklamira...

Žig je pravno zaštićeni znak kojim jedno preduzeće ili organizacija obilježava svoje proizvode ili usluge u prometu, sa ciljem da ih potrošači razlikuju od istih ili sličnih proizvoda i usluga koji dolaze od konkurentnih proizvođača. Osnovna funkcija žiga je da doprinosi individualizaciji proizvoda i usluga, npr. kompanija Coca-Cola koja istim znakom

obilježava i svoje prepoznatljivo istoimeno. Upravo na osnovu žiga potrošači piće razlikuju od drugih bezalkoholnih pića na tržištu. Kada Institut za intelektualno vlasništvo zaštiti žig određenog proizvoda, to znači da je onaj kome je žig zaštićen stekao ekskluzivno i monopolsko pravo na neki znak.

Žig može biti bilo koja riječ, slovo, broj, crtež, slika, oblik, boja, logotip, etiketa ili njihova kombinacija, koji se koriste za razlikovanje robe ili usluga. Glavna funkcija žiga je omogućiti kupcima da identificiraju proizvod (bilo da se radi o robi ili usluzi) određene firme, organizacije, asocijacije i dr. organizacionih oblika.

Kroz zaštićeni žig/logo firme ili organizacije diferenciraju sebe i svoje proizvode/usluge od konkurencije. Žigovi imaju glavnu ulogu u strategiji unapređenja i kreiranja imidža firme/organizacije, doprinoseći definiranju predodžbe i reputacije proizvoda kod kupaca. Imidž i reputacija firme stvaraju povjerenje koje je osnova za uspostavljanje vjerne klijentele i jačanje dobrog ugleda firme.

Kod kupaca se često stvara emocionalna veza sa određenim žigovima, koja se zasniva na skupu željenih kvaliteta ili karakteristika proizvoda s tim žigom.

Pored ostalog, važnost ovakvog prepoznatljivog znaka podrazumijeva uspostavljanje pozitivnog stava kod potrošača, posredstvom prepoznatljivog artikla. Švajcarska čokolada stvara pozitivan odnos prema švajcarskoj, francuska vina prema Francuskoj, lale su prepoznatljivi simbol Holandije, iako dobro uspijevaju i u drugim podnebljima. Žigovi, također, potiču firme da investiraju u očuvanje ili poboljšanje kvaliteta svojih proizvoda. Registracija prema važećem zakonu o žigovima daje firmi/organizaciji isključivo pravo da spriječi ostale da reklamiraju isti ili sličan proizvod ili uslugu pod istim ili zbunjujuće sličnim znakom. U eri globalizacije, kada je sve manje bitna zemlja porijekla, zašto su važni nacionalni brendovi, nacionalne marke?

Nacionalne marke ne treba potcjenjivati, prije svega, zato što su izraz identiteta zemlje i predstava o kvalitetu takvog proizvoda, što se posredno prenosi i na reputaciju zemlje porijekla.

Kolika je moć žiga, pokazuje se na jednostavnom primjeru - flaširane vode.

Flaširanu vodu bez ikakve etikete, bez obzira na kvalitet, rijetko ko bi u prodavnici kupio, čak i ako bi bila besplatna. Razlog je što ne postoji garancija bilo kakve ispravnosti. Sasvim suprotno od onog što je odlika proizvođača čije proizvode krasi poznata i reklamirana imena. činjenica je da što je neko društvo razvijenije, veće je učešće intelektualnog vlasništva. Na primjer, učešće intelektualnog vlasništva u nacionalnom dohotku SAD iznosi 70 odsto! Dakle, jasno je zašto ta zemlja veliku pažnju poklanja borbi protiv piraterije.

Složit ćemo se da BiH još uvijek nema razvijen osjećaj za nacionalno prepoznatljiv proizvod, bez obzira na velike mogućnosti. Savremeni svijet je prepoznao značaj, pa se nerijetko dešava da se pod nacionalnim brendom u nekoj državi zaštiti proizvod koji, u stvari, ne pripada toj državi. Tako npr. Slovenci pod svojom robnom markom prodaju "ajvar" na tržištu Makedonije, iako je upravo Makedonija država u kojoj je ajvar tradicionalni proizvod.

Podsjetićemo se kako su ostvarivanje prava po osnovu zaštite žiga, te postupak zaštite regulisani u pravu BiH. Naime, zaštita žiga je regulisana Zakonom o industrijskom vlasništvu u BiH ("Službeni glasnik BiH" br. 3/02 i 29/02) i Pravilnikom o postupku za priznanje žiga („Službeni glasnik BiHŽ broj 22/02), a provodi se kod Instituta za intelektualno vlasništvo BiH.

Prava zaštite žiga teku od momenta podnošenja zahtjeva. članom 6. Zakona je regulisano načelo prvenstva: „Od datuma podnesene uredne prijave patenta, žiga ili industrijskog dizajna kod Instituta podnosioc prijave ima pravo prvenstva u odnosu na svakog drugog podnosioca, koji za isti pronalazak, znak ili oblik proizvoda ili njegovog dijela podnese prijavu kasnije”.

Postupak za priznanje žiga pokreće se podnošenjem prijave za priznanje žiga. Zakon reguliše isključiva prava nosioca žiga na žigu:

1. Nosilac žiga ima isključivo pravo na obilježavanje žigom roba, odnosno usluga za koje je priznat i isključivo pravo upotrebe žiga u privrednom prometu za te robe, odnosno usluge.

2. Pravo iz stava 1.

obuhvata i upotrebu žiga na sredstvima za pakovanje, katalogima, prospektima, oglasima i drugim oblicima ponude, na uputstvima, fakturama, u korespondenciji i u drugim oblicima poslovne dokumentacije.

3. Pravo iz stava 1. ima i podnosilac prijave od datuma podnošenja prijave.

4. Nosilac žiga može zabraniti trećim licima da bez njegovog odobrenja upotrebljavaju znak koji je isti sa znakom ili sličan znaku za robe, odnosno usluge iste ili slične vrste kao što su one za koje je žig priznat ili ga upotrebljavati za obilježavanje tih roba, odnosno usluga, posebno da ga stavlja na robe ili njihovu ambalažu, nude usluge ili stavljaju na tržište robe sa tim znakom ili skladište proizvode sa namjerom stavljanja na tržište, uvoze ili izvoze robe s tim znakom ili upotrebljavaju taj znak u trgovačkom imenu, korespondenciji ili oglašavanju.

5. Nosilac žiga ima pravo zahtijevati od svakog lica koje stavlja ili namjerava staviti na tržište robe, odnosno nuditi usluge koje su označene znakom koji je isti sa njegovim žigom ili sličan njegovom žigu, informaciju o porijeklu roba i prometnim putevima roba ili dokumentaciju za te robe, odnosno usluge.

6. Nosilac opće poznatog žiga može zabraniti trećim licima da bez njegovog odobrenja upotrebljavaju isti ili sličan znak za robe, odnosno usluge koje nisu iste sa onima ili slične onima za koje je žig zaštićen, ako bi upotreba takvog znaka u vezi s tim robama, odnosno uslugama mogla upućivati na povezanost tih roba, odnosno usluga i nosioca zaštićenog žiga, i pod

uvjetom da takva upotreba može izazvati štetu interesima nosioca žiga.

7. Nosilac žiga ima isključivo pravo da pored znaka zaštićenog žigom stavi oznaku "(R)" ili drugu oznaku kojom obavještava ostale učesnike u prometu da je njegov znak registrovan.

Žig se stiče na osnovu rješenja o priznanju žiga i upisom žiga u registar žigova. Žig važi od datuma podnošenja prijave.

Datum upisa žiga u registar istovjetan je datumu donošenja rješenja o priznanju žiga. Žig traje 10 godina, računajući od datuma podnošenja prijave žiga. Žig se može obnavljati neograničeno, za periode od 10 godina, pod uvjetom da nosilac prava tokom posljednje godine trajanja desetogodišnjeg perioda zaštite ili najkasnije šest mjeseci nakon isteka tog perioda Institutu podnese zahtjev za produženje važenja žiga i uplati odgovarajuću taksu i troškove postupka.

Novi period zaštite započinje danom isteka prethodnog desetogodišnjeg perioda zaštite. Nosilac žiga dužan je, zbog održavanja važenja žiga, žig upotrebljavati u zemlji za robe, odnosno usluge za koje je priznat, osim ako postoje ozbiljni razlozi za njegovu nepotrebu, koji su neovisni o volji nosioca žiga, kao što su uvozna ograničenja ili drugi vladini zahtjevi u pogledu roba, odnosno usluga za koje je žig priznat.

Upotreba žiga u neznatno izmijenjenom obliku kojim se ne mijenja karakter i izgled žiga, također, se smatra upotrebom žiga. Isto tako, korištenje od drugog lica dato na osnovu ugovora o licenci smatrat će se upotrebom od nosioca žiga. Kao korištenje u zemlji smatrat će se upotreba žiga na robi, opremi i pakovanju izvršeno u zemlji i kad je roba isključivo namijenjena za izvoz.

Ulaskom u EU zaštita žiga u domicilnoj zemlji automatski će podrazumijevati i zaštitu na teritoriji cijelog bloka država EU.

ZAKONI I PROPISI

Prijedlog zakona o međunarodnom i međuentitetskom cestovnom prevozu

Vijeće ministara BiH utvrdilo je Prijedlog zakona o međunarodnom i međuentitetskom cestovnom prevozu, kojeg će Ministarstvo komunikacija i prometa dostaviti Parlamentarnoj skupštini BiH na razmatranje po osnovnoj zakonodavnoj proceduri. Donošenjem ovog zakona bit će stvoren novi pravni okvir za ustroj samoodrživog, sigurnog i ekonomičnog sistema međunarodnog i međuentitetskog cestovnog prevoza u BiH.

Prijedlogom zakona svim legalnim prevoznicima osiguravaju se jednaki uslovi za obavljanje međunarodnog i međuentitetskog prevoza uz javnost uslova i rezultata raspodjele i distribuiranja dozvola, kao i jasnu odgovornost tijela koja vode postupak i rješavaju zahtjeve prevoznika s ciljem smanjenja administrativnih zapreka.

Istovremeno se ovim zakonom putnicima omogućava jednak pristup i bolja dostupnost javnom međunarodnom i međuentitetskom cestovnom prevozu i pojačava sigurnost svih učesnika u saobraćaju.

Prijedlog zakona dijelom je usklađen s evropskim zakonodavstvom u ovoj oblasti, a daljnje usklađivanje bit će nastavljeno donošenjem sedam pravilnika predviđenih ovim zakonom.

Uredbe iz oblasti obrta

Uredbom donesenom na sjednici Vlade Federacije BiH propisane su djelatnosti koje se, u skladu sa Klasifikacijom djelatnosti u BiH, mogu obavljati kao vezani i posebni obrti, kao i vrsta i stepen stručne spreme potrebne za njihovo obavljanje.

Polaganje majstorskog ispita ostavljeno je kao mogućnost dalje kvalifikacije ukoliko obrtnik želi obrazovati učenike za obavljanje vezanih i posebnih obrta.

Kada je riječ o Uredbi o zaštiti tradicionalnih i starih obrta, njom se propisuju djelatnosti koje se, u skladu sa Klasifikacijom djelatnosti u BiH, mogu obavljati kao tradicionalni i stari obrti, te vrstu i stepen stručne spreme potrebne za njihovo obavljanje.

Kako poslovati sa Sjedinjenim Američkim Državama

U prostorijama Privredne/Gospodarske komore Federacije Bosne i Hercegovine u Mostaru je 18. maja održan seminar o temi "Sjedinjene Američke Države su otvorene za Vaše poslovanje"

Ovo je bio prvi događaj ovakve vrste u BiH, a okupio je više regionalnih i županijskih dužnosnika i gospodarstvenika. Seminari će se održati i u Sarajevu i Banjoj Luci, a organizira ih Ambasada SAD u BiH.

Onaj u Mostaru realizirao je Eric Luftman, ekonomski savjetnik Ambasade, a sastojao se od dvije prezentacije: "Poslovati sa SAD" i "Franšizno poslovanje".

Regionalni odjel za trgovinu Ministarstva trgovine SAD iz Zagreba - Pamela Ward zajedno s svojim timom predstavila je poslovne usluge koje američka Ambasada u BiH, u suradnji sa Regionalnim odjelom za trgovinu Ministarstva trgovine SAD iz Zagreba, pružaju kompanijama iz BiH s ciljem olakšavanja poslovnih kontakata između kompanija SAD i BiH.

Posebna pažnja odnosila se na promociju američkih franšiza sa naputkom o aktivnostima koje treba poduzeti prije zaključivanja franšiznog ugovora sa američkim kompanijama za teritorij BiH.

Zamjenik ministra vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH Viliam Primorac kazao je da je BiH malo tržište, koje nije od primarnog interesa za SAD-u, ali da u regionalnom smislu to predstavlja konkretan potencijal koji može biti kapitaliziran na obostranu korist. Prije svega, treba napraviti takav poslovni ambijent koji će privući strane investicije i od prostora BiH napraviti veliko gradilište. Ocijenio je da gospodarstvo BiH i zemalja regije imaju velike razvojne potencijale poput energetike, poljoprivrede i turizma koji do sada nisu iskorišteni. Prema njemu, ugovori o franšizi mogu ubrzati dinamiku reformi, a franšize se u gospodarskim krugovima smatraju idealnim za mlađe poduzetnike, te one koji nemaju dovoljno hrabrosti pokrenuti svoj posao.

Ž. BEVANDA

Indeks obima industrijske proizvodnje u BiH, april 2010.

U aprilu 2010. godine ukupna industrijska proizvodnja u BiH se povećala za 2,6 indeksna poena u odnosu na prosječnu mjesečnu proizvodnju iz 2009. godine. U odnosu na april 2009. (isti mjesec prethodne godine) stopa promjene proizvodnje iznosi 2,7%. Stopa promjene ukupne, tj. kumulativne proizvodnje (od januara do aprila 2010.) prema istom periodu 2009. godine iznosi 1,7%. U odnosu na mart 2010. (prethodni mjesec) stopa promjene obima proizvodnje je negativna i iznosi 1,7%. U području C Vađenje ruda i kamena industrijska proizvodnja u BiH se smanjila za 10,2 indeksna poena, u odnosu na prosječnu mjesečnu proizvodnju iz 2009. godine. Stopa promjene proizvodnje u odnosu na april 2009. godine iznosi -2,2%. Stopa promjene ukupne proizvodnje (od januara do aprila 2010.) prema istom periodu 2009. godine iznosi -1,6%. U području D Prerađivačka industrija industrijska proizvodnja u BiH se povećala za 9,2 indeksna poena u odnosu na prosječnu mjesečnu proizvodnju iz 2009. godine. Stopa promjene proizvodnje u odnosu na april 2009. godine iznosi 1,6%. Stopa promjene ukupne proizvodnje (od januara do aprila 2010.) prema istom periodu 2009. godine iznosi 0,6%. U području E Proizvodnja i snabdijevanje električnom energijom, plinom i vodom industrijska proizvodnja u BiH se smanjila za 7,3 indeksna poena u odnosu na prosječnu mjesečnu proizvodnju iz 2009. godine. Stopa promjene proizvodnje u odnosu na april 2009. godine je pozitivna i iznosi 10%. Stopa promjene ukupne proizvodnje (od januara do aprila 2010.) prema istom periodu 2009. godine je 6,1%. Među indeksima po glavnim industrijskim grupama, najveću pozitivnu stopu promjene obima proizvodnje, tj. stopu rasta prema istom mjesecu prethodne godine, u iznosu od 15,4%, ima grupa Intermedijarni proizvodi. Najveću stopu pada prema istom mjesecu prethodne godine, u iznosu od -30,3%, ima grupa Kapitalni proizvodi. Ista grupa Kapitalni proizvodi ima i najveću stopu pada kumulativne proizvodnje prema istom periodu 2009. godine, u iznosu od -46,8%.

Zaposleni po djelatnostima

U martu 2010. broj zaposlenih u pravnim licima u BiH iznosio je 698.970, a od toga 281.560 žena. U odnosu na februar 2010. broj ukupno zaposlenih u pravnim licima smanjio se za 0,1%, a broj zaposlenih žena za 0,2%.

U poređenju sa martom 2009. godine najveći indeks zaposlenja imao je sektor ostale društvene, socijalne i lične uslužne djelatnosti (O) sa 11,1 indeksnih poena, slijedi ga sektor finansijsko posredovanje (J) sa 5,8 indeksnih poena, te sektor poljoprivrede, lov i šumarstvo (A) sa povećanjem od 4,8 indeksnih poena. Kod ženske radne snage na prvom mjestu je sektor ribarstvo (B) sa povećanjem od 25,5 indeksnih poena, slijede ga sektor ostale društvene, socijalne i lične uslužne djelatnosti (O) sa 16,4 indeksnih poena i sektor poljoprivrede, lov i šumarstvo (A) sa povećanjem od 8,1 indeksni poen.

Registrovana nezaposlenost

U martu 2010. broj nezaposlenih u BiH iznosio je 519.160.

Broj nezaposlenih u martu 2010. je ostao isti, dok se broj nezaposlenih žena povećao za 0,1% u odnosu na februar 2010. Ako kao baznu godinu uzmemo 2008. (2008 = 100) i uporedimo mart 2010. sa istim mjesecom 2009. godine, uočićemo rast nezaposlenosti od 5,1 indeksni poen ili u apsolutnom iznosu broj osoba koje se vode kao nezaposlene povećao se za 25.910. Ako poredimo nezaposlene po kvalifikacionoj strukturi, uočava se da je najveći broj nezaposlenih osoba sa VKV i KV kvalifikacijom 189.881, slijede osobe sa NK – 163.423 i sa srednjom stručnom spremom 123.411 osoba. Kao nezaposleni vodi se najmanji broj osoba višeg obrazovanja, tj. VSS – 7.222, slijede ih osobe sa visokom školskom spremom 18.742 (uključujući doktore nauka i magistre), što je znak da oni lakše dolaze do posla. Udio ženske populacije u nezaposlenima iznosi 49,9 procenata ili u apsolutnom iznosu 258.951 osoba ženskoga spola. U ženskoj populaciji najveći broj nezaposlenih osoba je nekvalifikovanih ženskih osoba NK 83.849, sa srednjom stručnom spremom 75.984, a sa VKV i KV kvalifikacijom 75.532 osobe. Na osnovu polugodišnjeg istraživanja s punim obuhvatom RAD-15, stanje 30. septembra 2009. početkom decembra 2009. godine napravljena je korekcija objavljenih podataka o zaposlenima u pravnim osobama, dobivenih mjesečnim istraživanjem RAD-1. Stoga su podaci od marta 2009. do septembra 2009. konačni, a za ostale mjesece 2009. i 2010. privremeni.

Proizvođači industrijskih proizvoda

Ukupan indeks cijena proizvođača industrijskih proizvoda u aprilu 2010. godine u FBiH niži je za 1,8% u odnosu na prethodni mjesec. Posmatrano prema glavnim industrijskim grupacijama, indeks cijena intermedijarnih proizvoda, osim energije, viši je za 3%, a trajnih proizvoda za široku potrošnju za 0,1%. Pad indeksa cijena je registrovan kod energije za 9,4%, a kapitalnih proizvoda za 0,2%. U grupaciji netrajni proizvodi za široku potrošnju indeks cijene se nije mijenjao u ovom mjesecu. Posmatrano prema područjima KD-a, indeks cijena je viši u području Prerađivačke industrije za 1,4%, u području Vađenja ruda i kamena za 0,1%, dok je u području Snabdijevanja/opskrbe električnom energijom, gasom/plinom i vodom niži za 16,7%.

Posmatrano po oblastima, rast indeksa cijena je registrovan kod Proizvodnje koksa, derivata nafte i nuklearnog goriva za 24,6%, Proizvodnje baznih metala za 12,6%, Proizvodnje metalnih proizvoda, osim mašina/strojeva i opreme za 7,6%, Proizvodnje električnih mašina/strojeva i aparata, d.n. za 1,0%, Proizvodnje proizvoda od gume i plastičnih masa za 0,9%, Vađenja uglja i lignita; važenja treseta, Vađenja ostalih ruda i kamena, Proizvodnje odjevnih predmeta/dorade i bojenja krzna, Proizvodnje ostalih proizvoda od nemetalnih minerala, Proizvodnje mašina, strojeva i uređaja, d.n. i Proizvodnje namještaja, ostale prerađivačke industrije, d.n. za 0,1%.

Pad indeksa cijena je registrovan kod Proizvodnje i snabdijevanja / opskrbe električnom energijom, gasom, parom i toplom vodom za 16,7% (primjena nižeg sezonskog tarifnog stava), Proizvodnje kancelarijskih mašina i računara (kompjutera) za 5,4%, Proizvodnje hemikalija i hemijskih proizvoda za 3,8%, Prerade drveta i proizvoda od drveta i plute osim namještaja; proizvodnja predmeta od slame i pletarskih materijala za 0,5% i Proizvodnje celuloze, papira i proizvoda od papira za 0,3%.

U ostalim oblastima indeksi cijena se nisu mijenjali u ovom mjesecu.

Ukupan indeks cijena proizvođača industrijskih proizvoda u aprilu 2010. godine niži je za 0,1% u odnosu na isti mjesec prethodne godine i za 2,0% u odnosu na decembar 2009. godine.

Za četiri mjeseca ove u odnosu na isti period prethodne godine ukupan indeks cijena proizvođača industrijskih proizvoda je niži za 2,3%, a u posljednjih dvanaest u odnosu na prethodnih dvanaest mjeseci je niži za 4,2%.

Ukupan indeks cijena proizvođača industrijskih proizvoda u aprilu 2010. godine niži je za 1,4% u odnosu na prosječan indeks iz 2009. godine.

Indeksi industrijske proizvodnje

Industrijska proizvodnja u FBiH u aprilu 2010. godine u odnosu na prosječnu mjesečnu proizvodnju iz 2009. godine veća je za 3,3%, u odnosu na proizvodnju iz istog mjeseca prošle godine veća je za 2,6%, dok je u odnosu na mart ove godine već a za 3,6%.

Ukupna industrijska proizvodnja za januar - april 2010. godine u odnosu na isti period 2009. godine veća je za 2,2%, u području Vađenje ruda i kamena manja je za 6,4%, u području Prerađivačka industrija veća je za 1,6% i u području Proizvodnja i snabdijevanje električnom energijom, gasom i vodom veća je za 9,3%.

Prema glavnim industrijskim grupacijama industrijskih proizvoda za januar - april 2010. godine u odnosu na isti period 2009. godine, proizvodnja bilježi povećanje energije za 4,1%, intermedijarnih proizvoda, osim energije za 4%, trajnih proizvoda za široku potrošnju za 21,3%, dok je zabilježeno smanjenje kapitalnih proizvoda za 22,9% i netrajnih proizvoda za široku potrošnju za 0,3%.

Indeksi potrošačkih cijena

Ukupan indeks potrošačkih cijena u aprilu 2010. godine u FBiH niži je za 0,4% u odnosu na prethodni mjesec. Posmatrano po odjeljcima COICOP klasifikacije, pad cijena registrovan je u odjeljku Stanovanje, voda, električna energija, plin i drugi energenti za 5,4%, Odjeća i obuća za 1,1% i u odjeljku Zdravstvo za 0,7%.

U odjeljku Prevoz cijene su više za 1,3%, Hrana i bezalkoholna pića i Restorani i hoteli za 0,3% i u odjeljku Rekreativna i kultura za 0,1%. U ostalim odjeljcima cijene se nisu mijenjale u ovom mjesecu.

Ukupan indeks potrošačkih cijena u aprilu 2010. godine je viši za 1,8% u odnosu na isti mjesec prethodne godine i za 1% u odnosu na decembar 2009. godine.

Za četiri mjeseca ove u odnosu na isti period prethodne ukupan indeks potrošačkih cijena je viši za 1,2%, a u posljednjih dvanaest u odnosu na prethodnih dvanaest mjeseci je niži za 0,4%.

Ukupan indeks potrošačkih cijena u aprilu 2010. godine je viši za 1,3% u odnosu na prosjek 2009. godine, a u odnosu na prosjek 2005. godine viši je za 17,4%.

Zahtjevi za izdavanje okolišnih dozvola

Produžen rok

Pravilnik o rokovima za podnošenje zahtjeva za izdavanje okolišnih dozvola za pogone i postrojenja, koja imaju izdate dozvole prije stupanja na snagu Zakona o zaštiti okoliša Federacije Bosne i Hercegovine iz 2003. godine, čeka na objavljivanje u "Službenim novinama FBiH", a početak će se primjenjivati danom objave, saopćilo je Ministarstvo prostornog uređenja i zaštite okoliša Kantona Sarajevo.

Novi pravilnik je pripremljen u skladu s izmjenama i dopunama federalnog zakona o zaštiti okoliša kojim je produžen rok za pribavljanje okolišnih dozvola za postojeće pogone i postrojenja do 31. decembra 2011., umjesto 1. januara 2008. godine. Pravilnikom su utvrđeni rokovi do kojih se moraju podnijeti zahtjevi za okolišne dozvole iz nadležnosti kantona za djelatnosti: od metalske, hemijske, prehrambene, tekstilne, kožarske do drvne i slično.

Svi obveznici pribavljanja okolišne dozvole moraju prethodno proći proceduru podnošenja i odobravanja planova aktivnosti prema Federalnom pravilniku o uvjetima za podnošenje zahtjeva za pogone i postrojenja koja imaju izdate dozvole prije 2003. godine.

Prva grupacija obveznika dozvola dužna je, prema zacrtanim rokovima, podnijeti planove aktivnosti na odobravanje najkasnije do početka septembra, dakle, šest mjeseci prije podnošenja zahtjeva za dobijanje okolišnih dozvola.

Izdavanje okolišnih dozvola, koje važe pet godina (nakon čega se obnavljaju), ima cilj da privredni pogoni prilagode svoju proizvodnju savremenim ekološkim standardima, odnosno da primijene sve raspoložive mjere na sprečavanju i smanjenju zagađenja, te uvedu nove tehnologije.

Kurs Regionalnog centra za okoliš

Poslovni uspjeh kroz održivost

U organizaciji REC-a iz Budimpešte, od 23. do 26. marta ove godine, u Budvi, Crna Gora, održan je "Kurs o poslovnom uspjehu kroz održivost"

Kurs je okupio predstavnike privrednih subjekata iz svih sektora zainteresirane za poboljšanje poslovanja, općinskih i komunalnih preduzeća koji se bave upravljanjem vodama i čvrstim otpadom, urbanističkim planiranjem, zatim predstavnike privrednih komora, trgovinskih udruženja, asocijacija gradova i općina, regionalnih i općinskih razvojnih agencija, kao i drugih zainteresiranih iz Albanije, Bosne i Hercegovine, Makedonije, Crne Gore, Srbije i Kosova (UNSCR 1244). Iz BiH je ukupno 11 predstavnika učestvovalo i završilo Kurs nakon čega su dodijeljeni certifikati.

Međunarodno priznati predavači iz institucija kao što su Evropska komisija, Međunarodna organizacija za standardizaciju (ISO), Evropska banka za obnovu i razvoj (EBRD), ICLEI - Međunarodna asocijacija lokalnih samouprava za održivi razvoj i Međunarodna privredna komora, predočili su svoja iskustva o finansiranju poslovne održivosti, održivosti privatnih i općinskih preduzeća i monitoringa održivosti preduzeća. Predstavljene su studije slučaja poslovanja preduzeća, a nakon

prezentacija su slijedile diskusije u kojima su data potrebna pojašnjenja. Teme su bile praćene i praktičnim radionicama u kojima su zajedno učestvovali predavači i polaznici.

U savremenom svijetu, suočenom sa rastućim ekonomskim i ekološkim krizama, održivi razvoj predstavlja pristup koji ima najviše mogućnosti da osigura balans između okolišnih, ekonomskih i socijalnih potreba današnjeg čovječanstva. Održivost je problem koji zalazi u više sektora, te bi projekti rađeni na principima održivog razvoja trebali uvijek da integriraju tri pomenuta stuba održivosti. U tom smislu je preporučljiva primjena integralnog pristupa, korištenje i kombinacija različitih oblika znanja eksperata, uz međusobnu povezanost ova tri stuba. Dakle, da bi bili održivi, poželjno je da projekti integriraju ciljeve zaštite okoliša, pozitivne društvene uticaje i ekonomske aspekte.

Na Kursu su učesnici imali priliku da prošire svoja znanja novim informacijama i praktičnim vještinama o ovakvom pristupu održivom razvoju, koje će im pomoći da djeluju i rade na održivosti u svojim organizacijama na još efikasniji i konkretniji način.

Kurs je organiziran uz podršku holandskog Ministarstva vanjskih poslova.

Lejla SADIKOVIĆ

Šansa za BiH su mala i srednja preduzeća

U Bosni i Hercegovini od 1.000 stanovnika samo sedam radi u malim i srednjim preduzećima (MSP), u Hrvatskoj 14, u Albaniji 18, a u Češkoj i Mađarskoj 85, rekao je visoki predstavnik međunarodne zajednice u BiH Valentin Inzko

Izjavio je novinarima, pred početak sjednice Parlamenta za Evropu o malim i srednjim preduzećima i poljoprivredi u kontekstu pristupanja Evropskoj uniji, da je u EU u privatnom sektoru dvije trećine svih radnih mjesta ili 100 miliona. Inzko smatra da je velika šansa i budućnost BiH u ovoj oblasti, kao i u poljoprivredi koja u BiH čini deset odsto bruto društvenog proizvoda, a u zemljama EU oko 20 odsto.

- BiH ima dobre uslove za izvoz bilja, mlijeka i mliječnih proizvoda, te mesa i mesnih proizvoda. Treba razmišljati i o formiranju ministarstva poljoprivrede na nivou BiH - rekao je Inzko. On je dodao da se ogroman dio budžeta EU, čak 42 odsto, izdvaja za poljoprivredu, jer je potrebno obezbijediti kvalitetnu hranu za 500 miliona stanovnika.

Šef Operativnog sektora za ekonomski razvoj i prirodne resurse u Delegaciji EU u BiH Johann Hesse rekao je da je u okviru IPA fondova malim i srednjim preduzećima i za poljoprivredu u BiH dodijeljeno 23 miliona eura.

- Ova finansijska pomoć uključuje različite projekte, posebno izgradnju infrastrukture, ali je u ovom trenutku usmjerena na izgradnju kapaciteta države BiH - pojasnio je Hesse.

Kada je riječ o malim i srednjim preduzećima, istakao je dva projekta, od kojih je jedan podrška razvoju politika u sektoru malih i srednjih preduzeća.

- Zadovoljni smo što postoji državna strategija za razvoj malog i srednjeg preduzetništva i podržali smo sa milion eura tu strategiju - rekao je Hesse i dodao da je sa dva miliona eura iz IPA fondova podržavan i razvoj Sektora turizma. Prema njegovim riječima, u oblasti poljoprivrede sredstva iz IPA fondova usmjerena su u razvoj informacijskih sistema i bezbjednost ishrane i zaštitu biljaka.

- Postoje ogromni potencijali za razvoj poljoprivrede, ali moramo tačno identifikovati koji su. Moramo imati osmišljene programe, a kad to ima-

mo, onda možemo da razgovaramo o finansiranju - istakao je Hesse i dodao da je EU spremna da pomognemo BiH da se integriše sa njenom zajedničkom poljoprivrednom politikom.

Savjetnik za politiku u Evropskoj komisiji Simeon Čenev rekao je, prisustvujući sjednici, da su mala i srednja preduzeća osnova ekonomije u svih 27 zemalja članica EU.

- Mala i srednja preduzeća imaju važnu ulogu u socijalnom sektoru. EU nastoji da napravi sveobuhvatnu politiku u Sektoru malih i srednjih preduzeća i ovaj sektor će biti važan u strategiji do 2020. godine - naveo je Čenev.

Inače, Parlament za Evropu je inicijativa Ureda specijalnog predstavnika EU koja okuplja bh. parlamentarce i članove parlamenata iz drugih zemalja članica EU zbog razgovora o načinima za unapređivanje procesa pridruživanja EU.

Neophodna kontrola hrane

Šef Odjeljenja za proširenje Direkcije za poljoprivredu i ruralni razvoj Evropske komisije Dušan Černek naglasio je da su pripreme za članstvo u EU, kada je riječ o oblasti poljoprivrede, osjetljive.

- Pripreme za članstvo zahtijevaju ogromne reforme koje se tiču bezbjednosti hrane. Važno je da se na vrijeme odredi koje su slabosti u sistemu - kazao je Černek. On je istakao da je u oblasti poljoprivrede i ruralnog razvoja BiH na početku dugotrajnog procesa.

Šef Sektora za koordinaciju politika u oblasti poljoprivrede, prehrambene industrije i ruralnog razvoja Ministarstva spoljne trgovine i ekonomskih odnosa BiH Sead Uzunović smatra da je neophodno jačanje institucionalnih kapaciteta u Sektoru poljoprivrede koji će moći da odgovore zahtjevima EU o primjeni standarda zaštite zdravlja biljaka i životinja.

Prema njegovim riječima, trenutni strateški prioritet BiH je priprema i ulazak u Svjetsku trgovinsku organizaciju i evropske integracije.

*Pripremila: M. IDRIZOVIĆ
m.idrizovic@kfbih.com*

Poziv za jednodnevni seminar o temi:

Oblast ugovornih odnosa

Brčko 18. 06. 2010.
Hotel Jelena, Bulevar mira 3

Sarajevo 24. 06. 2010.
Hollywood Ilidža, Dr. Pintola 23

Savjetovanja počinju u 11,00 a završavaju do 15,00 sati.

Predavač: Mensur Hadžimusić, pomoćnik direktora Ureda Vlade FBiH za zakonodavstvo i usklađenost sa propisima EU

Teme:

- Ugovor - (pojam i značaj)
- Nastanak obaveza (zaključenje ugovora)
- Razne vrste obaveza
- Ugovori robnog prometa
- Opšte uzanse za promet robom
- Upravni ugovori
- Ugovori u privredi
- Posebni ugovori - *ugovori sui generis*
- Izrada pojedinačnih akata

Veći dio vremena posvetit ćemo konkretnim pitanjima iz Vaše prakse, na koja će odgovarati predavač, istaknuti stručnjak iz ove oblasti.

Posebna ponuda:

Knjiga Praktikum za primjenu ugovora iz Zakona o obligacionim odnosima i ugovora robnog prometa (primjeri ugovora, tužbi i sudska praksa) autora Mensura Hadžimusića, Hase Tajića i Vladimira M. Simovića je po promotivnoj cijeni nižoj 20,18% za polaznike seminara.

Kotizacija (sa uključenim PDV-om)

- a) 83,00 KM po učesniku bez knjige, plus CD sa prezentacijom predavača
- b) 170,00 KM po učesniku sa knjigom, plus CD sa prezentacijama predavača

Za pretplatnike ZIPS-a i Sudske prakse popust od 5%.

Način prijave:

Informacije: 033/234-712, 461-023, mail: darija@djikic.net, mobitel 061/866-295